

o o b m e d z e n í

ženského štúdia

keď je jeho povinnosťou otvorene, priamo a jasne povedať, čo si myslí – inak by prestal byť statočným človekom. Sú také chvíle aj v živote časopisov. Taká prišla teraz pre *Živenu*, založenú Elenou Maróthy-Šoltésovou, autorkou článku *Potreba vzdelanosti pre ženy, zvlášť zo stanoviska mravnosti*. Napísala ho pred vyše štyridsiatimi rokmi a v jeho závere sú slová: „Je to zahanbujúci znak našej veľkej zaostalosti, že u nás ešte treba dôvodit' za ženskú vzdelanosť. Jestli pre ľudí vôbec vzdelanosť je žiadúca, nuž, rozumie sa, treba jej nielen mužským, ale aj ženám. Inde o tom už ani otázka nepovstáva, lebo sa všeobecne uznáva jej potreba.“

A hľa, teraz, temer po polstoročí, u nás táto otázka povstáva znova.

Vyskytol sa u nás návrh na novú úpravu vysokoškolského štúdia žien. Podľa tohto návrhu bolo by mohlo na lekárskej fakulte študovať len päťdesiat žien, na filozofickej len tridsať a na prírodovedeckej len pätnásť; zo štúdia práv mali byť ženy celkom vylúčené. I táto úprava spomínala sa len ako dočasná; tendenciou viac-menej nezakryte presvitajúcou bolo úplné odstránenie žien zo štúdia na univerzite. Cieľom návrhu vraj bolo vrátiť ženu rodine. Návrh sa mal uskutočniť počnúc od tohto školského roku, no, ako vieme, dosiaľ nie je uvedený do života a zdalo sa už, že je múdro odložený ad acta. Ale teraz znova u nás niektorí spomínajú potrebu jeho uskutočnenia, respektíve úplného odstránenia žien z univerzitného štúdia.

Článok pána – er – v *Slovenskej pravde* núti nás hovoriť o tejto veci obšírnejšie; je znakom, že snahy vylúčiť ženy z vysokoškolského štúdia, a to úplne, nie sú ešte celkom mŕtve. Článok argumentuje takto (uvádzame stručný výťah bez akéhokoľvek skreslenia zmyslu):

My nepotrebujeme ženských inžinierov, advokátov, profesorov, hoci ich je nedostatok, ale potrebujeme zdravé ženy-matky, aby bol zdravý národ. Pravdaže, nejde nám len o zdravie fyzické, ale ešte viacej o zdravie duševné. Postavenie ženy v lone rodiny určené jej je samým stvoriteľom a spod tohto zákona prírody oslobodzuje ju len vyšší, nadobsoný záujem, služba božia, vyššie sebaoposvätenie (napr. v reholi), alebo služba vyšším záujmom, napr. práca vedecská, sociálne charitatívna a pod. Ale toto sú vlastne len výnimky. Vysokoškolské vzdelanie má isté prednosti, ale skôr rázu individuálneho, platné len pre jednotlivé prípady, nie pre celok. V niektorých povolaniach sa vysokoškolsky vzdelané ženy priemerne lepšie osvedčujú ako mužskí, napr. v detskom lekárstve. Ale štúdiom dievčatá odcudzujú rodine, v ktorej i tak prv-neskôr zakotvia. Keď raz založia rodinu, nemôžu sa venovať zamestnaniu a ani v rodine sa nevedia dostatočne uplatniť, aspoň za istý čas sú bezradné. Teda načo vlastne bolo to štúdium? Je pravda, dalo im to vyššiu intelektuálnu úroveň (čo je ostatne veľmi žiadúce),

u chvíle v živote človeka,

ale treba sa zamyslieť, či bola hodna toľkej námahy a či by sa to duševné niveau nedalo dosiahnuť vhodnejšími prostriedkami, ľahším a cieľuprimeranejším spôsobom. Nie sme zásadne proti vysokoškolskému štúdiu dievčat. Ba naopak, sme veľmi zaň a priali by sme si, aby sme mali čím viac akademicky vzdelaných žien, ale vysokoškolské štúdium odcudzuje ženu od jej bohom určeného poslania ženy-matky-vychovávateľky (predovšetkým vlastných detí), a teda sa pre naše slovenské devy nehodí.

To sú argumenty článku. V úvode vyzýva — nevieme, či autor a či redakcia — aby sa o tejto otázke povedali „vážne a rozhodujúce“ slová. Povieme ich teda; či budú rozhodujúce, nezávisí od nás, hoci myslíme, že i mienka žien mala by zavážiť vtedy, keď ide o ne. Vážne tieto slová budú.

1. Ak máme nedostatok študovaných ľudí, ako uznáva sám pisateľ článku, je nezmysel hovoriť, že ich nepotrebujeme. Sám uvádza, že napr. v detskom lekárstve osvedčujú sa lepšie ženy. Lepšie sa osvedčujú, a nepotrebujeme ich? Tu autor článku odporuje sám sebe: ak sa v niektorom odbore vysokoškolsky vzdelané ženy osvedčujú dokonca lepšie ako mužskí, je jasné, že je to povolanie pre ne vhodné, neodporuje prírode a že prístup doň má byť slobodný pre každú, ktorá v sebe cíti schopnosti preň.
2. Autor spomína „duševné zdravie národa“ v takom spojení, akoby ono bolo ženským štúdiom ohrozené. Myslí, zdá sa, alebo zdravie mravné, alebo zdravie duchovné, intelektuálne. (*Duševne* nezdravý je totiž človek, ktorý zblaznel, no a že by všetci vysokoškolsky vzdelaní ľudia boli blázni, to vari nechcel povedať.) Ak myslí to prvé, nechápeme, prečo by vzdelanie malo kaziť niečie mravy. Keby bolo tak, museli by sme ho zakazovať nielen ženám, ale aj mužským. No aký pokrivený je to názor, že čím vzdelanejší je niekto, tým je aj nemravnnejší! Z toho by vychodilo, že čím nevzdelanejší, tým mravnnejší a že pre väčšiu mravnosť ľudstva mali by ľudia byť čo najobmedzenejší a najnevzdelanejší. Čudný a veľmi nízky by bol taký názor o vzdelanosti, ale aj o mravnosti! Ak autor myslel na to, že niektoré vysokoškoláčky boli ľahkými futrami, odpovieme my: ľahké futrá sa nájdu všade, aj medzi neštudovanými. Ľahké futro ostane ľahkým futrom, aj keď ho nepustíme na univerzitu, lebo žaba mláku nájde. Jeho skazenosť nie je zapríčinená štúdiom, veď takýto exemplár vlastne neštuduje a veľmi pravdepodobne nedoštuduje. Doštudovanie vyžaduje totiž vážnu prácu a určité sebazaprenie. Vyskytnutie sa — vždy výnimočné — ľahťákrok medzi študentkami nemôže byť dôvodom, aby sa vážnym ženám bránilo študovať. — Ak autor myslel intelektuálne zdravie národa, teda: ono je vždy totožné s intelektuálnou silou, ktorá práve bude tým väčšia, čím väčšie bude vzdelanie čo najväčšieho počtu

jeho členov. Veľké vedomosti žien nemôžu mu škodiť, len osožiť. V nevedomosti udržiavať niekoho je vždy len v záujme otrokárov.

3. Že úloha ženy-matky je pre ženu prirodzená, nepopiera nikto. (Ale keď už v tejto súvislosti niekto spomína vôľu božiu, ktorá údajne chce mať ženu zamestnanú len domácimi prácami, dovoľte mu pripomenúť biblický protiklad starostlivej Marty a „nestarostlivej“ Márie — a že biblia nepochválila Martu zato, že chcela byť len starostlivou gazdinou.) Ostatne sám pisateľ článku hovorí, že aj vysokoškolsky vzdelané ženy zväčša prv-neskôr zakotvia v rodine, lenže tam vraj „nevedia sa dostatočne uplatniť“. Toto tvrdenie je proste urážkou ženskej inteligencie: Vysokoškolsky vzdelaná žena nemôže byť taký tlk, aby sa pri dobrej vôli nenaučila variť, plátať a prach utierať. Otázka „načo vlastne bolo to štúdium, ak sa žena po vydaji zárobkovej činnosti ním umožnenej zriekne“ — táto otázka prezrádza hodne hmotársky názor na význam vzdelanosti v živote človeka. Ináč — kde je záruka, že sa dievča naozaj vydá? Je rozdiel medzi bývalým pojmom „starej panny“ (ktorej bolo také ľahké sa vysmievať!), ktorá bola prinútená žiť skoro vždy z cudzej milosti, s pocitom, že nikomu nie je potrebná, a preto bola zatrpknutá a nešťastná, a medzi dnešnou nevydatou ženou, ktorá sa živí sama, vyplňa svoj život prácou v povolání, a vie, že je i takto osožným členom ľudskej spoločnosti. Tento rozdiel vznikol len a len umožnením ženského vzdelania a samostatnej zárobkovej činnosti žien; len to dvoje umožňuje ženám slušne a dôstojne žiť. No a že i dôstojnosť manželstva len vzrásť môže tým, ak žena nie je nútená vydať sa za každú cenu a za kohokoľvek, lebo nemá inej možnosti hmotne si zabezpečiť život — to je vec jasná, taká jasná a tak dávno známa, že sa skoro hanbíme ju pripomínať.
4. Pisateľ článku sám uvádza, že sú prípady, keď možno nezaložiť rodinu „pre vyšší, nadosobný záujem“; pravda, hovorí hneď, že toto sú len výnimky. Či výnimky, či nie: kým sú na svete ľudia výnimočných schopností, musia mať aj možnosť rozvinúť tieto svoje schopnosti i vtedy, keď ide o ženy, a to bez vyčítania, že sa „spreneverili bohom im určenému poslaniu“. Akým právom im chceme brániť vo využití hrivny? Keďže sám pisateľ uvádza vedu ako jednu z príčin, ktoré odvodnene môžu viesť k takémuto rozhodnutiu, treba i ženám nechať cestu k vede otvorenú. Mária Curie-Sklodowska nebola by mohla objaviť rádium a tým zachrániť životy a zdravie desaťtisíc-kam ľudí, keby sa pred ňou boli zatvorili brány univerzity. Práve „nadosobné záujmy“ žiadajú umožniť ženám i vedeckú prácu.

5. Náš pán oponent uznáva, že vysokoškolské vzdelanie má „určité prednosti“, ale vraj „len pre jednotlivé dievčatá“, a nie pre celok. Na to odpovedáme, že študujú vždy len jednotlivé dievčatá, u nás dokonca len necelé štyri stotiny percenta, teda ani zďaleka nie „celok“ – ako ostatne vysokoškolsky neštuduje ani „celok“ mužov. Ak tu pod celkom myslel celok národa alebo ľudstva, odpovedáme: Ktorá vysokoškolsky vzdelaná žena má pocit morálnej zodpovednosti, vie, že jej povinnosťou je využívať nadobudnuté vedomosti v prospech celku tak, aby boli tehličkou na stavbe toho lepšieho a krajšieho sveta, za ktorý ľudstvo bojuje, ku ktorému sa prediera cez toľké bolesti a utrpenie vinných i nevinných. A keď toto nerobí, keď je to osoba, ktorá si namýšľa, že diplom má len na to, aby mohla dostať väčší honorár a hľadiť na ľudí bez diplomu z vysokého koňa – potom je to osoba i pri svojom vysokoškolskom vzdelaní obmedzená. No jej obmedzenosť nezavinila univerzita, ale omnoho skôr práve tá vychvaľovaná výchova v rodine, kde ju zrejme učili krátkozrakému rodinnému sebecku, ktorého zásadou je: staraj sa ty len o svojich najbližších, do cudzích ťa nič.

6. Autor článku sám uznáva, že vysokoškolské štúdium dalo dievčatám vyššiu intelektuálnu úroveň, a poznamenáva v zátvorke, že tá je „ostatne veľmi žiadúca“. Len vraj, opytuje sa, „či bola hodna toľkej námahy a obetí“? O to teda nech sa netrápi: túto otázku si dá každá študentka, každá bez výnimky, a ak sa jej zdá, že vyššia intelektuálna úroveň toľkej námahy a obetí nie je hodna, nechá univerzitu tak. A je to, žiaľbohu, častý prípad! Prečo však zatvárať univerzitu pred tými, ktorým je vyššia úroveň hodna akejkolvek námahy a obetí? Pisateľ spomína, že sa „treba zamyslieť“, či by sa nenašiel vhodnejší „ľahší a cieľupriemeranejší“ spôsob, ako dosiahnuť túto úroveň. Prosím: zamyslite sa, nájdite ho a *dokážte*, že je naozaj lepší, potom môžeme o ňom začať uvažovať. Ale kým o tomto inom, ľahšom a cieľupriemeranejšom spôsobe vieme len toľko, že by sa bolo treba zamyslieť, či by sa nenašiel – dovtedy majú i Slovenky právo študovať na univerzite tak, ako ho majú príslušníčky všetkých kultúrnych národov na zeme.

7. Záver článku je veľmi zvláštny: hovorí sa tam jedným dychom, že „nie sme proti vysokoškolskému štúdiu žien, ba naopak, sme veľmi zaň, a chceli by sme mať čím viacej akademicky vzdelaných žien“, a hneď zatým: „ale vysokoškolské štúdium sa pre naše slovenské ženy nehodí“. Prečo práve pre *slovenské* ono nie je vhodné a ako možno mať vysokoškolsky vzdelané ženy bez vysokoškolského štúdia, nevedno. A tak z toho zá-

veru my zo svojej strany môžeme urobiť len jeden záver: od toho Šoltésovej článku, ktorý sme citovali na začiatku a ktorý bol napísaný temer pred polstoročím, pokročili sme už aspoň natoľko, že priamo popierať potrebu vzdelanosti žien neopoväži sa už nikto. Dokonca ani u nás.

Vyznania a šarvátky.
Slovenský spisovateľ 1963.
Prvé vydanie: Živena 1941.